

VKLJUČEVANJE ETNOLOGIJE K POUKU ZGODOVINE

V članku je predstavljen primer povezave pouka zgodovine z drugimi sorodnimi predmeti in vedami, saj se na OŠ Brežice, kjer poučujem, trudim, da bi pouk zgodovine čim bolj približala drugim sorodnim predmetom in vedam. Zato tudi podpiram medpredmetno korelacijo in sodelujem z institucijami, kot so muzeji, arhivi, turistična društva in druge organizacije.

Glede na povečevanje zahtevnosti pouka, njegovega obsega, predvsem pa dejstva, da glede vsebine in oblike pouka učenci iz generacije v generacijo postajajo zahtevnejši, ugotavljam, da jih je pri pouku zgodovine s klasičnimi metodami poučevanja zelo težko motivirati. Pomembne postajajo zlasti aktivne oblike in metode dela, kot so učne ure v muzejih, raziskovalno delo, delo na terenu in razni projekti.

Učenci imajo danes zelo pomembno vlogo v učnem procesu in zahtevajo dinamičen pouk, ki pa ga ni mogoče izvajati samo v učilnici.

Zgodovina v šoli danes ni več usmerjena k memoriranju letnic, dogodkov in podatkov, ampak temelji na spoznavanju vsakdanjega življenja ljudi v posameznih zgodovinskih obdobjih. Poslušanje dragocenih zgodb starejših, obiski muzejev, sprehodi po starih mestnih ulicah, ekskurzije in izleti povedo več od učbenikov.

Primer takšnega načina in dobre povezanosti predstavljata pouk zgodovine in etnologije. Spremembe učnega načrta zgodovine v zadnjih 15 letih in s tem povezane vsebinske in programske usmeritve že same po sebi približujejo pouk zgodovine etnološkim temam.

Kot primer navajam samo nekaj splošnih ciljev iz učnega načrta za zgodovino, kjer je opaziti prisotnost etnologije:

- Učenci se seznanjajo z življenjem, delom in miselnostjo ljudi v posameznih zgodovinskih obdobjih.
- Spoznavajo in razvijajo razumevanje in spoštovanje različnih kultur, ver, ras in skupnosti.
- Ugotavljajo pomen arhivov in muzejev.

Predstavljam tudi nekaj konkretnih tem, ki se nanašajo na določene učne vsebine in sovpadajo z etnologijo:

- Učenec primerja življenje kmečke, meščanske ali delavske družine nekoč in danes. (Tema: Način življenja)
- Spoznava delo etnologa. (Tema: Kulturna dediščina, šege in

navade)

- Zbere podatke o domačih obrteh, ki so se ohranile do danes. (Lokalna zgodovina – v vseh razredih)
- Ob določenih besedilih spoznava ohranjene šege in navade ljudi. (Lokalna zgodovina – v vseh razredih)
- Našteje nekaj jedi, ki so značilne za domači kraj. (Lokalna zgodovina – v vseh razredih)
- Ob slikovnem gradivu in odlomkih besedil primerja položaj različnih socialnih skupin v Egiptu. (Tema: Najstarejše civilizacije)
- Opiše nastanek in razvoj mest ter življenje meščanov na Slovenskem. (Tema: Slovenci v srednjem veku)
- Ob slikovnem gradivu in besedilih opiše razmere v kmetijstvu ter industriji na Slovenskem – življenjske stiske malega človeka, posebno med velikimi krizami. (Tema: Slovenci med svetovnjima vojnama)

Sama prenova predmeta zgodovine (v šolskem letu 1998/99) je temeljila zlasti na razvijanju odnosa učencev do naravne in kulturne dediščine, narodne identitete in sožitja med različnimi kulturami ter spoznavanju avtentičnega zgodovinskega okolja.

Pri svojem pedagoškem delu dajem prednost zlasti raziskovalnim nalogam, ki jih vsako leto razpiše ZPMS. Običajno so razpisane teme definirane zelo široko in omogočajo spoznavanje neke dejavnosti oziroma obdobja predvsem s pomočjo etnologije.

V nadaljevanju predstavljam raziskovalno nalogo z naslovom *Kako so nekoč stanovali pri nas. Naloga o bivalni kulturi 19. in 20. stoletja v Brežicah*, ki je tipičen primer etnološke obravnave, je bila izdelana v šolskem letu 1999/2000.

Ker je bilo stanovanje od človekove stalne naselitve središče njegovega življenjskega prostora, je bil temeljni cilj raziskovalne naloge, da se s pogovori s starejšimi občani pridobi znanje o tem, kako so nekoč stanovali, kakšna je bila namestitvev pohištva in ostale opreme v stanovanjih, kaj so jedli, kako so kuhali, kje so spali, se zabavali ...

Z učenci smo podrobno analizirali nekatere predmete, ki so bili takrat v rabi, zbrali pa smo tudi nekaj fotografij predmetov, pohištva, igrač in drugih zanimivosti iz preteklosti.

Cilji, ki smo si jih zastavili na začetku našega raziskovalnega

dela, so bili naslednji:

- spoznati ureditev stanovanja ali hiše,
- opisati in prikazati pohištvo in drugo prostorsko opremo,
- seznaniti se s higienskimi navadami,
- ugotoviti, kakšne so bile prehranjevalne navade,
- primerjati tedanji vsakdan preprostega človeka z današnjim,
- seznaniti se z delom na terenu (muzej, knjižnica, obiski na domu),
- zbirati stare vire, fotografije iz »domačih arhivov«,
- spoznavati raziskovalno delo zgodovinarjev in se pri tem česa naučiti.

Pri izdelavi raziskovalne naloge so bile uporabljene naslednje metode dela:

- metoda poročanja,
- metoda pogovora,
- metoda diskusije, besedna demonstracija (branje besedil),
- izdelava pisnih izdelkov (zapiski, povzetki, opisi ...),
- metoda dela z zgodovinskimi besedili,
- metoda dela s slikovnim gradivom,
- metoda rabe informacijsko-komunikacijske tehnologije (delo z računalnikom).

Pri našem delu smo sodelovali z etnološkim oddelkom Posavskega muzeja, oziroma z etnologinjo dr. Ivanko Počkar.

Med starejšimi občani¹, ki smo jih intervjuvali, je bila tudi Marija Drčar iz Brežic. Sledi kratek povzetek njene zgodbe.

Gospa Marija Drčar je bila rojena leta 1925. Njena mati je bila šivilja, oče pa je delal na sodišču. Že od rojstva je živela v hiši, ki je bila zgrajena na prelomnici iz 15. v 16. stoletje. V hiši živi že vse svoje življenje, izselila se je le enkrat, ko se je poročila, a se je kmalu vrnila.

Ureditev hiše

Hiša je bila zgrajena iz kamna, njena osnova pa je stara okoli 400 let. Pri kasnejših obnovah so uporabljali opeko in druge novejšje materiale, tako da je iz preteklosti ohranila le še svoj prvotni tloris. Posebna zanimivost je, da so vse hiše v tej ulici (današnja ulica Stare pravde) grajene na staro mestno obzidje.

V hiši sta dve večji in ena manjša soba. Kuhinja kot osrednji bivalni prostor je imela v kotu zidan štedilnik. Tam so kuhali, pekli kruh in se tudi grel. Zraven je bil še zaboj za drva in premog. Ob steni je bila miza s štirimi stoli, kjer so obedovali; poleti so večerjali in zajtrkovali na balkonu. Za hišo je bil vrt, ki je bil pomemben prostor za vso družino, saj so se tam družili in pridelovali nekaj zelenjave in sadja za domačo rabo. Na drugi strani ceste so imeli drvarnico.

Opis pohištva in ostale opreme

Pohištvo, ki ga ima gospa Drčar, je staro in izdelano iz orehovega in češnjevega lesa, kar mu daje posebno žlahtnost.

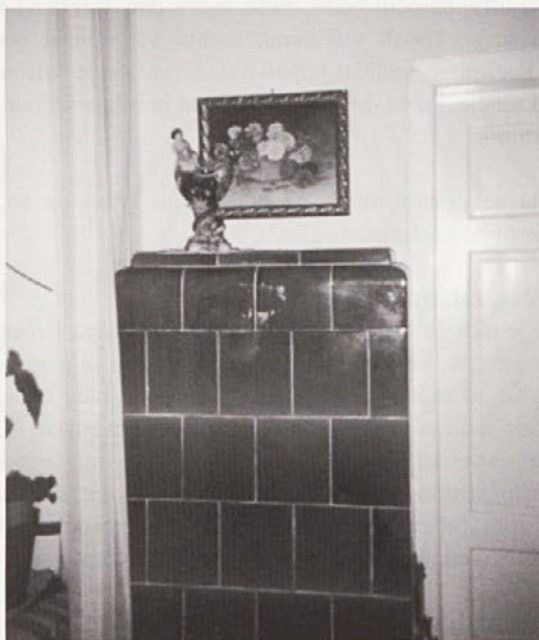
V spalnici sta bili dve ločeni postelji, ki sta stali na sredini, ločevali pa sta ju nočni omarici. Ob steni je bila mizica z dvema stoloma, ki ju prikazuje slika 1.

Otroka sta spala v dnevni sobi, ki so jo obenem uporabljali tudi kot jedilnico. To so le redko uporabljali, izjemoma ob praznikih ali drugih pomembnejših dnevih. Običajno so obedovali kar v kuhinji. V jedilnici so se otroci tudi učili in imeli posebno delovno mizo.

Na tleh v hiši je bil parket, ki so ga morali redno loščiti. Najprej so ga zdrgnili z žico, potem z loščilom in na koncu še skrtačili.

V hiši je še danes zelo stara peč. Včasih, ko so jo še uporabljali, je ogrevala večji del jedilnice in hodnikov. Peč – njene starosti ni še nihče ocenil, gospa Drčar se je spominja že od nekdaj – je prikazana na sliki 2.

Posebno zanimiv kos pohištva, ki ga gospa Drčar hrani in občasno tudi uporablja, je poseben stol nenavadne oblike, ki ga prikazuje slika 3.

¹ Opravljenih je bilo pet intervjujev z naslednjimi informatorkami iz Brežic: Terezijo Žitnik, Ivanko Bah, Marijo Drčar, Tinco Florjanič in Ivo Stiplovšek.

Prehrana

Po besedah gospe Drčar se je prehrana spreminjala skozi različna obdobja. Med vojno je bilo najhujše, saj so se morali večkrat zadovoljiti le s kruhom in mlekom. Sicer pa so jedli vse po vrsti. Največkrat so jedli krompir, zelje, razne vrste žgancev, pa tudi mesa ni manjkalo. Imeli so svoje kokoši in zajce, enkrat na leto pa so zaklali prašička, ki so ga jedli vse leto. Običajno so za zajtrk pili projo, ki je nadomeščala kavo. Zraven je sodil še kruh z namazom, džemom ali maslom. Večkrat so jedli tudi jajca, saj so imeli kokoši. Večerje so bile bolj skromne, mnogokrat so jedli kar ostanke kosila.

Higiena

Drvarnico na drugi strani ceste so kasneje spremenili v pralnico, kjer so prali obleke, včasih pa celo kuhali. Gospa se spominja svoje mame, ki je včasih skupaj z drugimi gospodinjami v manjšem potoku sredi Urbine prala perilo.

Otroci so se poleti kopali v velikem koritu, v katerega so že zgodaj zjutraj natočili vodo, da se je čez dan ogrela na soncu. Odrasli so se kopali v kuhinji, kamor so prinesli posebno banjo. Pozimi so se tako kopali vsi. Stranišče je bilo najprej zunaj, kasneje, ko so dobili vodovod, pa je bilo v hiši, in to na splakovalnik.

Oblačila so pozimi sušili na podstrešju, likali pa so jih z likalnikom na razžarjeno oglje.

Prosti čas, zabava, hišni ljubljenci

Čeprav je morala ves čas veliko delati, si je gospa Drčar znala vzeti prosti čas. Vedno je imela pse, s katerimi se je rada sprehajala. Ko so začeli po vojni vrteti filme, je rada odhajala v kino. Zelo rada se spominja tudi družinskih praznikov, ki so jih redno in na veliko praznovali, saj je imela številno širše sorodstvo. Priložnostno so se srečevali, se zabavali ter pripravili kaj za pod zob. Zabave, kot jo poznamo danes, nekoč ni bilo, saj so morali živeti skromno, da so se pribili skozi mesec.

Življenje nasploh

Poseben pečat družinskemu življenju so dajali prazniki, ki so jih pri Drčarjevih vedno praznovali. Še posebej je bil pomemben božič. Božično jelko so vedno postavili v kot dnevne sobe. Okrasili so jo z bonboni, ki so jih izdelali iz mleka, sladkorja

in vanilijevih palčk. Gosto maso so posušili, jo izoblikovali v svaljke in razrezali na koščke, te pa zavili v pisan papir.

Pri sosedih so imeli manjši radijski sprejemnik, ki so ga ob večernih obiskih skupaj poslušali. Ker je bila mati gospe Drčar šivilja, se je sama naučila uporabljati šivalni stroj in si včasih tudi kaj sešila. Enega prvih šivalnih strojev v Brežicah prikazuje slika 4. Ta šivalni stroj je bil za svoje čase sila moderen, danes pa je prava zgodovinska posebnost.

Zaključek

Gospa Drčar je živila v Brežicah že pred vojno in je tako ena izmed starejših brežiških meščank. Iz njenih pripovedovanj in pohištva, ki ga hrani, si je mogoče ustvariti podrobno sliko življenja tipične meščanske družine, ki je vse svoje življenje preživela v enem stanovanju.

Redki primerki pohištva, peči in nasploh izredno stara hiša nam pričajo, kako so stanovali nekoč.

Nalogo smo zaključili z mislijo, da so vse spremembe predstavljal zgolj napredek, pri čemer pa ni nihče pomislil na to, kar je človek z materialnim in drugim napredkom izgubil. Na žalost pa je prenekatera navada, ki bi nam bila morda danes všeč, utonila v pozabo.

Opisani primer raziskovalne naloge je le eden od mnogih, ki smo jih izvedli na naši šoli, je pa tipičen primer povezave etnologije in zgodovine.

V zaključku naj poudarim, da s spoznavanjem zgodovinskih dogodkov, življenjem ljudi in njihovih raznovrstnih dejavnosti, učenci ne pridobijo samo znanja, ampak si hkrati oblikujejo narodno zavest in identiteto.

Pri poučevanju zgodovine in pri različnih raziskovalnih dejavnostih se kot posebna oblika pouka uporablja etnologija, kar je vedno bolj nepogrešljiv način vzpodbujanja in motiviranja učencev pri vsakdanjem pouku in korak bližje h kakovostni šoli.

Viri in literatura:

Kako so nekoč stanovali pri nas. Raziskovalna naloga na OŠ Brežice, šol. leto 1999/2000.

Učni načrt za zgodovino 2000. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.

Zgodovina v šoli let. XII, št. 3-4/2003. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana.

Datum prejema prispevka v uredništvo: 20. 6. 2004

Drugi članki ali sestavki/1.25

Avtorjem se iskreno opravičujemo za naslednje napake v Glasniku SED 44/1 2004:

1. V impresumu:

- zaključek redakcije: 15. 4. 2004
- kot prevajalka je navedena Nives Sulič Dular, čeprav je besedila v angleščino prevedla mag. Natalija Vrečer.

2. Tipologija prispevkov:

- Adela Ramovš, Praznik etnoloških odličnosti, str. 110, Kratki znanstveni prispevek/1.03, **pravilno** je Drugi članki ali sestavki/1.25.
- Miloš Likar, Anton Gričnik: Jurij Vodovnik - Pesmi, str. 126, Recenzija, prikaz knjige, kritika/1.25, **pravilno** je Recenzija, prikaz knjige, kritika/1.19.
- Miloš Likar, Anton Gričnik: Pohorska besedna samorastnika - brata Miklavec in njune izvirne povesti, str. 127, Recenzija, prikaz knjige, kritika/1.25, **pravilno** je Recenzija, prikaz knjige, kritika/1.19.
- Rubrika Poštni predal, dr. Rajko Muršič. Prispevku se dodeli tipologija Polemika, diskusijski prispevek/1.21.

Napačno zapisane tipologije so v sistemu COBISS, ki ga opravlja Breda Pajsar, že popravljene.

3. Prav tako se opravičujemo za druge napake v Glasniku SED - trudili se bomo, da jih bo v vsaki številki manj.

Uredništvo

